

Wrocław, 19 czerwca 2019 r.

dr hab. Witold Jakubowski prof. UWyr.
Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych
Instytut Pedagogiki

Recenzja

przygotowana dla komisji powołanej przez Centralną Komisję do Spraw Stopni i Tytułów na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu w sprawie oceny osiągnięć dr Wioletty Kwiatkowskiej, ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika

Pani dr Wioletta Kwiatkowska ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego przedstawiła komisji habilitacyjnej do oceny swój udokumentowany dorobek. Wyrażając swoją opinię o spełnieniu kryteriów oceny przy ubieganiu się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, odniosłem się do zapisów ustawy z dnia 18 marca 2011 r. w sprawie zmiany ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 84, poz. 455 z późn. zm.) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. nr 196, poz. 1165).

Pani Wioletta Kwiatkowska jest absolwentką Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie w 2002 r. uzyskała dyplom magistra pedagogiki o specjalności: Metody komputerowe w edukacji. W 2006 r., również w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, obroniła pracę doktorską *Skuteczność dydaktyczna wykorzystywania serwera edukacyjnego w procesie kształcenia na odległość*. Od 2007 r. pracuje jako adiunkt w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika.

Biorąc pod uwagę precyzyjnie sformułowane w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego ilościowe kryteria oceny dorobku osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego, dorobek ów jest zadowalający.

I. Wykaz osiągnięć Habilitantki, usystematyzowany zgodnie z kryteriami zawartymi w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r.

Osiągnięcia naukowo-badawcze habilitanta:

§ 3.2 w obszarze nauk społecznych autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH): autorstwo 1 artykułu (JCR), autorstwo 4 artykułów, współautorstwo 5 artykułów (łącznie 10 publikacji) w czasopismach z listy ministerialnej;

§ 4.1 autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopismach międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy:

Habilitantka wykazuje:

2 monografie (autorstwo, w tym praca habilitacyjna), 1 monografia (współautorstwo);

6 rozdziałów w monografiach w języku angielskim (w tym jedno współautorstwo);

25 rozdziałów w monografiach lub podręcznikach w języku polskim (w tym dwa współautorstwa);

11 innych publikacji (sprawozdania z konferencji, recenzje)

§ 4.2 autorstwo lub współautorstwo opracowań zbiorowych, katalogów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych:

1 redakcja i 1 współredakcja pracy zbiorowej;

§ 4.3 sumaryczny *impact factor* według listy Journal Citation Reports (JCR): **0.149**

§ 4.4 liczba cytowań publikacji według baz **Web of Science (WoS): 1**. Na podstawie bazy **Google Scholar: 34 (29.05.2019)**

§ 4.5 indeks Hirscha według bazy WoS: **1**

§ 4.6 kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi oraz udział w takich projektach: **Udział w międzynarodowym projekcie badawczym *Pilot project on international course in digital learning environment (2009-2010)*; udział w 4 projektach edukacyjnych.**

§ 4.7 międzynarodowe i krajowe nagrody za działalność naukową: **brak**

§ 4.8 wygłoszenie referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach tematycznych: **12 referatów na konferencjach międzynarodowych, 8 referatów na konferencjach krajowych**

Dorobek dydaktyczny i popularyzatorski habilitanta:

§ 5.1 uczestnictwo w programach europejskich oraz innych programach międzynarodowych i krajowych: **brak**

§ 5.2 udział w międzynarodowych konferencjach:

aktywny udział (referaty) w 20 konferencjach naukowych (krajowych i międzynarodowych);

udział w komitetach organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych: **członkini komitetu organizacyjnego 9 konferencji międzynarodowych oraz 10 seminariów naukowych i konferencji o zasięgu krajowym;**

§ 5.3 otrzymane nagrody i wyróżnienia: **2015 – zespołowe wyróżnienie Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-badawczej; 2011 – Zespołowa nagroda Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu III stopnia za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-badawczej; 2012 – Zespołowa nagroda Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu II stopnia za osiągnięcia w działalności organizacyjnej; 2010 – Indywidualna nagroda Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu I stopnia za działalność organizacyjną; 2008 – Zespołowa nagroda Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu I stopnia za osiągnięcia za działalność organizacyjną; 2007 – Zespołowa nagroda Rektora Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu II stopnia za działalność organizacyjną**

§ 5.4 udział w konsorcjach i sieciach badawczych: **brak**

§ 5.5 kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych oraz we współpracy z przedsiębiorstwami: **brak**

§ 5.6 udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism: **członkini komitetu redakcyjnego czasopisma naukowego *Cognitive Science – New Media – Education* (poza listą ministerialną);**

§ 5.7 członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych: **Członkini Stowarzyszenia E-learningu Akademickiego, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz Polskiego Towarzystwa Kognitywistycznego.**

§ 5.8 osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki: **udział w XVII i XVIII Toruńskim Festiwalu Nauki i Sztuki; laureatka konkursu na najlepsze materiały dydaktyczne przygotowane w ramach kursu rozszerzonego NMN w roku 2013**

§ 5.9 opieka nad studentami: **promotor 26 prac licencjackich**

§ 5.10 opieka naukowa nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego: **promotor pomocniczy w przewodzie doktorskim mgra Mateusza Nitki *Kompetencje informatyczne nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej***;

§ 5.11 staże w zagranicznych i krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich: **staż naukowy w ramach grantu Rektora UMK na 14-dniowy wyjazd zagraniczny przy Polskiej Misji Historycznej działającej przy Uniwersytecie Juliusza i Maksymiliana w Würzburgu (kwerenda biblioteczna)**;

§ 5.12 wykonane ekspertyzy lub inne opracowania na zamówienia: **Konsultacje dydaktyczne projektu *Organizmy i Środowisko* dla Instytutu Edukacyjnych Technologii Informatycznych z Bydgoszczy; opinia szczegółowego projektu pomocy dydaktycznej pt. *Mobilny poradnik ekologicznego znaczenia roślin* dla Instytutu Edukacyjnych Technologii Informatycznych z Bydgoszczy.**

§ 5.13 udział w zespołach eksperckich: **brak danych**

§ 5.14 recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych: **brak recenzowania projektów; recenzent czasopisma *e-mentor*.**

II. Ocena osiągnięć Habilitantki na podstawie przedstawionego wykazu

Przedstawiony do oceny dorobek dr Wioletty Kwiatkowskiej jest spójny w zakresie podejmowanej tematyki i widać w nim sprecyzowany obszar dociekań badawczych. W swoich tekstach koncentruje się na problematyce wykorzystywania nowoczesnych mediów w działaniach edukacyjnych i e-learningu. Znaczna część tekstów Habilitantki publikowana była w języku angielskim. Warto zaznaczyć, że w swoich artykułach często odwołuje się do ustaleń badaczy zachodnich, korzystając z tekstów obcojęzycznych. W ocenianym dorobku zwraca uwagę fakt częstego występowania Habilitantki jako współautora artykułów czy współredaktora prac. Teksty mają różny charakter, są wśród nich artykuły będące raportami z badań (*Doświadczenia studentów w pracy z e-portfolio – raport z badań pilotażowych*, „Wychowanie na co dzień”, 2015 nr 1; *E-learning in Academic Teaching – Research Report* „The New Educational Review”, 2012 nr 2), porządkujące (*Perspektywy wykorzystania podręcznika elektronicznego w edukacji* [w:] *Podręczniki i poradniki*, pod red. M. Chomczyńskiej-Rubachy, Kraków 2011; *Alfabet e-edukacji* [w:] *Edukacja medialna w świecie ponowoczesnym*, pod red. B. Siemienieckiego, Toruń 2012) oraz akcentujące

metodyczny aspekt wykorzystywania nowych mediów (*Blogi jako wyzwanie edukacyjne* [w:] *Technologie informacyjne w warsztacie nauczyciela. Nowe wyzwania edukacyjne*, pod red. J. Migdałki i A. Stolińskiej, Kraków 2011). W dorobku dydaktycznym odnotowania wymaga opracowanie redakcyjne skryptu dla nauczycieli *Edukacja czytelnicza i medialna*, Toruń 2008.

Artykuły badawcze nie zaskakują oryginalnością, są to raczej teksty „sprawozdawcze”, poprawne. Interesującą pozycją w prezentowanym dorobku jest monografia wieloautorska *Aktywność uczących się w przestrzeni Internetu*, Toruń 2014, którą dr Wioletta Kwiatkowska napisała wspólnie z dr Małgorzatą Skibińską i dr Kamilą Majewską, spajająca w całość wspólne zainteresowania autorek. W moim przekonaniu brakuje w dorobku Habilitantki pracy pod jej redakcją, która – będąc pokłosiem większego projektu badawczego – byłaby jednocześnie próbą wielopłaszczyznowej analizy jakiegoś zagadnienia. Książka taka ilustrowałaby umiejętność zgromadzenia zespołu badaczy i skupienia jego pracy nad wspólnym rozwiązaniem problemu. Dr Wioletta Kwiatkowska była wprawdzie współredaktorką pracy *W kręgu edukacji informatycznej i medialnej*, jednak był to tom jubileuszowy, dedykowany Profesorowi Bronisławowi Siemienieckiemu i jako taki miał specyficzny charakter.

Podkreślenia wymaga stosunkowo duża liczba cytowań prac Habilitantki, zważywszy na jej młody wiek.

III. Ocena osiągnięcia naukowego będącego podstawą postępowania habilitacyjnego

Odnosząc się do książki *Mozaikowy wizerunek uczących się w kształceniu on-line*, wskazanej jako rozprawa habilitacyjna, rozstrzygnąć należy czy **stanowi ona** (zgodnie z art. 16 ust. 1 i 2 przywołanej Ustawy) **znaczny wkład w rozwój dyscypliny naukowej**. Przyjmuje się, że **pozytywnie zweryfikowana rozprawa habilitacyjna musi zawierać sformułowanie, analizę i rozwiązanie nowego problemu naukowego, ważnego dla rozwoju dyscypliny nauki, bądź rozwiązanie problemu znanego już, lecz dotychczas nie rozstrzygniętego**.

Już tytuł książki budzi zastrzeżenia. W moim przekonaniu został on źle sformułowany, gdyż w niewielkim stopniu oddaje treść pracy. We wstępie Autorka pisze, iż jej książka jest wielowątkowym studium pedagogicznym, w którym stara się nakreślić wizerunek uczących się w wirtualnej klasie (s.9). Rzeczywiście, przedstawione opracowanie

jest wielowątkowe, lecz nie realizuje deklarowanego zbadania „wizerunku uczących się w wirtualnej klasie”. Słowo „wizerunek” rozumiane jest jako „podobizna”, „obraz” osoby lub sposób, w jaki jakaś osoba (grupa społeczna) lub rzecz jest postrzegana. Sformułowanie tytułu zaproponowane przez Autorkę sugeruje, że praca podejmuje badania wizerunku przyjmując to drugie jego rozumienie. Badania wizerunku (postrzegania) firm, zawodów, ludzi czy całych grup społecznych częściej są domeną nauk o mediach i komunikacji społecznej niż pedagogiki, choć rzecz jasna trudno wykluczyć pedagogicznego kontekstu takich analiz. Np. tematy: „Wizerunek szkoły w polskich serialach telewizyjnych” lub „Wizerunek nauczyciela w przekazach informacyjnych TVP”, miałyby „pedagogiczne zabarwienie”, gdyż ukazywałyby socjalizacyjny aspekt przekazów medialnych, „ukryty program” telewizji postrzeganej jako instytucji edukującej. Jak zauważa Tomasz Szkudlarek telewizja wchodzi w zakres kompetencji szkoły i może być analizowana podobnie jak instytucje oświatowe – w kontekście kulturowej reprodukcji, symbolicznej przemocy bądź społecznej emancypacji¹, z takim ujęciem nie mamy jednak do czynienia w omawianej pracy. Już pobieżna analiza jej struktury i zawartości rozdziałów skłania do refleksji, że tytuł nie wyznacza kierunku badań, a raczej został wymyślony, by nadać już przeprowadzonym badaniom jakiś spójny kształt. Przyjrzyjmy się jej poszczególnym częściom.

Książka składa się z sześciu rozdziałów, wstępu i zakończenia. Rozdział pierwszy *Założenia teoretyczne i koncepcyjne kształcenia on-line* ma budować teoretyczne tło analiz. W jednym z podrozdziałów Autorka analizuje paradygmatyczną zmianę „od nauczania do uczenia się on-line”, definiuje pojęcie paradygmatu wskazując na nowe spojrzenie na istotę uczenia się on-line. Opisane zostały tu także wybrane teoretyczne perspektywy oglądu istoty uczenia się (konstruktywizm, kognitywistyka, konektywizm). W tym fragmencie pracy scharakteryzowana została również specyfika kształcenia on-line oraz jego odmiany, poglądy teoretyków kształcenia on-line oraz kierunki i problematyka badawcza edukacji on-line. Właściwie każdy z podrozdziałów mógłby stanowić samodzielny artykuł porządkujący sygnalizowane zagadnienie (np. *Teoretycy kształcenia on-line – podstawy koncepcyjne*), jednak zagadnienia w nich omawiane – skądinąd ważne – dość „luźno” wiążą się z prezentowanymi w dalszej części pracy badaniami.

Podobne wnioski rodzą się po przeczytaniu drugiego rozdziału *Wybrane czynniki indywidualne warunkujące uczenie się on-line w świetle teorii i badań*. We wprowadzeniu do kolejnego fragmentu rozważań Autorka odwołuje się do interesującej pracy Ewy Kurantowicz

¹ T. Szkudlarek, *Media. Szkic z filozofii i pedagogiki dystansu*, Kraków, „Impuls” 1999, s. 72.

O uczących się społecznościach. Wybrane praktyki edukacyjne ludzi dorosłych, Wrocław 2007, co sugerować może „zbliżenie” badań do problematyki andragogicznej i próbę uchwycenia uczenia się on-line w tej właśnie perspektywie. Nadzieje te „wzmacnia” tytuł kolejnego podrozdziału *Młody dorosły w epoce cyfrowej*, lecz jego lektura rozczarowuje. Wprawdzie Autorka deklaruje, że podmiotem analizy jej rozprawy są „młodzi dorośli”, jednak swoje refleksje w tym fragmencie „rozciąga” na młodzież w ogóle oraz krytykę postmodernizmu. We fragmencie tym Autorka niepotrzebnie sięga do zabarwionej ideologicznie retoryki (np. „Lewicowo-liberalne hasła promujące odrzucenie wartości chrześcijańskich okazują się zgubne w obliczu współczesnych zagrożeń i niepokoju na świecie” s. 87), która ma uzasadniać pesymistyczny obraz współczesności („Niestety to nie zapełnia pustki drzemiącej w człowieku. Często to zwykły kamuflaż, pozór, kwestia mody, powierzchowność i ‘towar do sprzedania’. Kultura postmodernizmu niesie ze sobą katastroficzny scenariusz dla życia ludzkiego” s. 89). Niektóre spostrzeżenia rażą swoją oczywistością („Internet niesie ze sobą wiele korzyści, ale i niebezpieczeństw oraz zagrożeń, do których młody człowiek ma łatwy dostęp i którym może ulec, nie będąc w pełni świadomym konsekwencji własnych poczynań” s. 91) oraz, częstym niestety w pedagogicznych tekstach, „postulatywizmem” („Współczesna edukacja musi otworzyć się na korzystne zmiany związane z nowymi formami uczenia się i być dobrze przygotowana do korzystania z nich. Nauczyciel winien promować podmiotowość ucznia, zorientowaną na uniwersalne wartości” s.95). Autorka przytacza interesujące diagnozy współczesnej młodzieży Zbyszka Melosika czy Krystyny Szafraniec nie buduje z nich jednak klarownego tła do interpretacji własnych badań, natomiast koncepcje andragogiczne traktujące o uczeniu się dorosłych zostały pominięte. Habilitantka w bibliografii przywołuje wprawdzie książkę Mieczysława Malewskiego, *Teorie andragogiczne. Metodologia teoretyczności dyscypliny naukowej*, Wrocław 1998, jednak nie znalazłem w tekście żadnych odniesień do omawianych w niej stanowisk dotyczących uczenia się dorosłych. Inna praca tego autora *Od nauczania do uczenia się. O paradygmatycznej zmianie w andragogice*, Wrocław 2010, (choć jej tytuł współgra z problematyką sygnalizowaną w jednym z podrozdziałów ocenianej książki) w ogóle nie została zauważona. Dlaczego czynię z tego zarzut? Otóż we wspomnianych pracach przedstawione są teorie uczenia się dorosłych, które w moim przekonaniu mogłyby stanowić interesującą perspektywę analiz niektórych wyników badań (sam mam kilka pomysłów, ale interpretowanie badań prezentowanych w książce to zadanie jej Autorki, a nie recenzenta).

W kolejnych fragmentach tego rozdziału dr Wioletta Kwiatkowska charakteryzuje czynniki poznawcze (wiedza, umiejętności i kompetencje społeczne w uczeniu się on-line), czynniki kulturowe i społeczne oraz psychologiczne (rola motywacji osiągnięć uczących się w kształceniu on-line, style i strategie uczenia się w e-learningu).

Rozdział trzeci *Metodologiczne podstawy badań własnych* omawia przyjętą strategię badawczą, przedmiot, cele, problemy i hipotezy badawcze. Formułując cel poznawczy pracy Autorka pisze, iż zamierzeniem jej jest „zbadać stopnia przyrostu i ubytku wiedzy przez studentów uczących się w klasie internetowej i stacjonarnej oraz ustalenie zależności między nim a czynnikami indywidualnymi” oraz „uchwycenie charakterystyki osób uczących się on-line z ich własnej perspektywy poprzez analizę poglądów, ukazując tym samym różne konteksty uczenia się i nauczania w środowisku internetowym, na tle teoretycznych rozważań (teorii i koncepcji)” (s.140-141). Wypada zauważyć, że formułując problemy badawcze w podrozdziale 3.2. Habilitantka także unika słowa „wizerunek”. Trzy główne problemy badawcze to:

- I. Jaki wpływ ma zastosowana forma kształcenia (klasa stacjonarna, klasa wirtualna) na wyniki uczenia się i ubytek wiedzy?
- II. Jaki wpływ mają czynniki indywidualne uczących się na wyniki uczenia się i ubytek wiedzy uzyskiwane przez nich w klasie stacjonarnej i wirtualnej?
- III. Jak przedstawia się charakterystyka uczących się w wirtualnej klasie na podstawie ich doświadczenia w uczeniu się w tej formie? (s.142)

Pierwsze dwa – cenne dla dydaktyki – wymagają zastosowania eksperymentu, który udzieli odpowiedzi na temat „wpływu” formy kształcenia, czy czynników indywidualnych osób uczących się on-line na wyniki uczenia się, jednak **nie powie nam nic o ich „wizerunku”**. Pytania szczegółowe formułowane w związku z trzecim problemem (s. 143-144) również **nie dotyczą badania „wizerunku” uczących się on-line, a ich doświadczeń związanych z uczeniem się w wirtualnej klasie** (np. „Czy dla rozmówców uczących się w wirtualnej klasie było to nowe doświadczenie? Jakie odczucia im towarzyszyły? Z jakimi problemami musieli się borykać? Czy wolą oni pracować w grupie, czy raczej indywidualnie?”).

Nie wchodząc w metodologiczny spór dotyczący możliwości łączenia metod jakościowych i ilościowych, chcę zauważyć, że sygnalizowane są tu dwa różne obszary badań. Eksploracja pierwszego obliguje do usytuowania badań w paradygmacie pozytywistycznym, drugiego w paradygmacie interpretatywnym, są to więc odmienne

obszary, które – choć ciekawe i warte poznania – trudno łączyć w jednym projekcie badawczym. Trudno szukać tu „metodologicznego alibi” w idei triangulacji (a więc stosowania różnych metod, a nawet strategii badawczych dla uchwycenia istotnych cech jakiegoś zjawiska), gdyż **badane są tu dwa odmienne zagadnienia**. W pierwszym przypadku badana jest **skuteczność nauczania on-line** w drugim **doświadczenia osób uczących się** (w żadnym z nich nie jest badany – sygnalizowany w tytule książki – „wizerunek uczących się on-line”).

Kolejne rozdziały omawiają wyniki poszczególnych etapów badań, a więc: **badania eksperymentalnych** – *Czynniki indywidualne a wyniki uczenia się on-line*, **wywiadów** – *Analiza doświadczeń studentów w uczeniu się on-line* oraz **przedstawięń wizualnych** – *Analiza kolaży studenckich „ja i moja wirtualna klasa”*.

Wyniki badań eksperymentalnych nie zaskakują. Jak zauważa Autorka „w większości wyniki uzyskane przez uczących się z grup eksperymentalnych i kontrolnych były porównywalne, niezależne od formy zajęć. Istotne różnice wyników były spowodowane czynnikami indywidualnymi, tkwiącymi w samych osobach uczących się” (s. 207). Nie kwestionując ich przydatności dla dydaktyki, wypada zwrócić uwagę, że niewiele powiedzą o tytułowym „wizerunku uczących się”, dotyczą bowiem odmiennego zagadnienia.

Najciekawszy jest rozdział omawiający doświadczenia studentów w uczeniu się on-line, choć interpretacje wypowiedzi badanych mogłyby być bardziej pogłębione a odniesienia do niektórych teorii uczenia się dorosłych wydają się być tu bardzo pożądane (co już sygnalizowałem). **W moim przekonaniu rozwinięcie tylko tego wątku badań, poparte staranną interpretacją ich wyników w oparciu o wybrane koncepcje teoretyczne, mogłoby stać się podstawą do konstruowania rozprawy habilitacyjnej**. Oczywiście inna musiałaby być struktura książki oraz jej tytuł, który jednoznacznie określałby problematykę i obszar badań (np. *E-learning w świetle doświadczeń osób uczących się on-line*). Niestety przyglądając się książce w obecnym kształcie można dojść do wniosku, że każdy z jej rozdziałów w części badawczej wprawdzie może stanowić samodzielny tekst (będący raportem z przeprowadzonego badania), jednak trudno uznać, że całość realizuje formułowane we wstępie pracy deklaracje dotyczące „nakreślenia wizerunku uczących się w wirtualnej klasie”. Czytelnik po przeczytaniu książki może odnieść wrażenie, że **została ona zbudowana z mniejszych, niezależnych pomysłów badawczych, którym próbowano nadać kształt „większej całości”**. Jest to poważny zarzut, gdyż świadczy o tym, że Habilitantka nie potrafiła precyzyjnie „sformułować projektu badawczego, który zawierałby,

analizę i rozwiązanie nowego problemu naukowego, ważnego dla rozwoju dyscypliny nauki”. Użyte w tytule książki słowo *wizerunek*, miało – jak się zdaje – pełnić rolę „spinacza”, łączącego rozmaite „wątki badawcze”, obrazujące zainteresowania Autorki.

Wnioski prezentowane w zakończeniu są mało odkrywcze (np. „Kurs on-line musi być starannie przygotowany i realizowany, jeśli ma osiągnąć swoje cele konstruowania wiedzy, co składa się na jej rozumienie, zastosowanie, analizę, syntezę i ocenę” s. 290) a czasami wręcz banalne (np. „Ważne zatem, aby nauczyciele nie obawiali się cyberprzestrzeni, byli w niej obecni oraz umieli krzewić wartości i wspierać młodych w ich myśleniu, działaniach i przedsięwzięciach. Powinni kierować się cnotą roztropności, by osiągać wartościowe cele edukacyjne, prowadzące do przemiany umysłów młodych ludzi i wdrażać ich do samodzielnego myślenia, dociekań, krytycznych interpretacji otaczającego świata i zachodzących w nim zmian” s. 291), bowiem można sformułować je bez przedstawionych w pracy badań.

Niestety w ostatecznej konkluzji muszę stwierdzić, że książka Wioletty Kwiatkowskiej *Mozaikowy wizerunek uczących się w kształceniu on-line* **nie spełnia kryteriów pracy habilitacyjnej**, tak więc **moja opinia jest negatywna**.

